

3 - Türkçüler ve Sözcük Bilginleri

Bilimsel terimlerde de, hiçbir gereklilikleri olmadıy halde alınmıy nice kelimelere rastladık. Mesela, copkunluða “cupip” demek gerekli mi? Baþ adrsýna “syda” demeðe hiç gerek var mı?

3 - Türkçüler ve Sözcük Bilginleri

(Ziya Gökalp - Türkçülüðün Esasları)

Türklerin dildeki ilkeler sözcük bilginlerine ait düþüncelerin tersi olmakla beraber, arý Türkçeci (tafsiyeli adýný alan dil ölkücülerini) de uygun deðildir. Arý dilcilere göre, bir kelimenin Türk olabilmesi için, onun, aslen bir Türk Kökü’nden gelmesi, gereklidir. Buna dayanarak kitap, kalem, abdest, namaz, mektep, cami, minare, imam, der gibi arapça ve farsça köklerden gelmiþ olan kelimeler, halkýn diline girmiþ olduklarına bakılmaksýzýn. Türkçe‘den atýlmalı ve bunların yerine ya unutulmuþ olan eski kelimeleri diriltilmeli, veya Çaðataycada, Özbekçede, Tatarcada, Kýrgýzcada, v.d. bulabileceðimiz, aslen Türk kökünden gelmiþ kelimeleri almalı veyahut Türkçe‘de yeni ekler ve birleþtirme yöntemleri icat ederek, bunlar aracýlýðýyla Türkçe kelimeler yaratýlmalıdır. Türkçülere göre, bu düþünüþ biçimi de yanlýptır. Çünkü, baþta, hiçbir Türk kökünün en eski zamanlara çýkýldık Bugün Türk kökünden geldiði sandýýmýz birçok kelimelerin önceleri Çince, Moðolcadan, Tunguzcadan, hatta Hindçeden ve Farsçadan eski Türkçe‘ye girmiþ oldu ilmi olarak ortaya konulmuþtur.

Ýkinci olarak, kelimeler, gösterdikleri anlamların tarifleri deðil, iparetleridir. buna göre, kelimelerin hangi köklerden geldiðini, nasýl türediðini bilmeðe de gerek yoktur. Bu gibi þeyleri bilmek, yalnız filoloðlar ve linguistler için gereklidir. Dilin sistemi ve þivesi bakımýndan, hatta zararlıdır. Çünkü, yukarıda arap ve fars köklerinden gelen kelimelerde gördüğümüz gibi, Türk kökünden gelen kelimelerde de, bazen kullanıþtaki anlam türediði kelimenin anlamından baþkadır. Mesela “yabancı”, “yabandan gelmiþ adam” demek deðildir. “Kahve-altý”, kahveden sonra yenilen yemek anlamına gelmez. Bu gibi kelimeleri kök anlamlarında kullanmak bir dil hastalıðıdır ki buna türetme hastalıðı” denilir. Mesela bazı adamlar, “terlik” kelimesi söylenince, bunun kullanıþtaki anlamına önem vermeyerek, derhal kök anlamını ararlar ve “ter için ayaða giyilen ayakkabý” diye kelimeyi köküne baðlamaða çalıþırlar. Oysa ki, “terlik” kelimesinin anlamını ararken, “ter” kelimesini hatýrlamak, þive bakımýndan zararlıdır.

Türetme hastalıðına uðramıþ bir adamın yanında, mesela “yabancılar geldiler” dediðiniz zaman, o: “Yabancýlar gelmiþler, demek ki yabancı adamlardır” derse tuhafınıza gitmez mi? Veya “Pu terliði giyiniz!” dediðiniz zaman, “Ayaðým terli deðil; terlik giymeðe ihtiyacým yok!” cevabını verirse, elinizde olmadan gülmez misiniz? Bununla beraber, halka özgü bir türetmecilik de vardır ki, bu aksine hem normal, hem de yararlıdır. Mesela, halktan olan kimseler “dilbaz” kelimesini” çok dili, çok dil döken” anlamında sanırlar.

Halkın böyle yanlıp türetmelerle yaptýy bozmalar, bir tür bilinçsiz kendine mal etme yöntemidir. Mesela halk alaim-i sema’ eleðim saðma þekline çevirir. Balimoz’u Bal yemez suretine sokar.

Ankara’da bir pýnarın adı olan “Zülfazýl” kelimesini “Solfasol” yapar, “Þeref-resan” vapurunu “Þerif Hasan, “nevid-i Fütuh”u “Delik Kütük”, “Feth-i bülen” “Yedi böl” tarzında Türkçe kelimeler haline koyar. “Telgraf çekmek’ten “tel çekmek” kelimesini doðurur.

Ýpte, bu gibi esaslara dayanarak, Türkçüler, arý dilcilerin dil hakkındaki görüþlerini kabul etmediler. Türkçülere göre, Türk halkın tanýdíy her kelime millidir. Bir kelimenin, milli olması için, Türkçe kökten gelmesi yeterli deðildir. Çünkü, Türk kökünden gelmiþ “gözü, sayru, baskıç, adý” gibi birçok kelimeler, canlı dilden çýkarak fosil olmuþlar, onların yerine canlı olarak” ayný, hasta, merdiven, zehir” kelimeleri girmiþtir. Nasýl zooloji ve botanik ilimlerinde fosillerin yeniden dirilmesine imkan yoksa, dil fosillerinin de tekrar hayata dönmelerine artýk imkan yoktur. Kýsaca Türkçülere göre, halkın alýptýy, yapay olan bütün kelimeler millidir. Bir milletin dili kendi cansız köklerinden deðil, kendi canlı kullanıþlarından doðmuþ canlı bir organizmadır.

O halde, Türkçe‘nin sadeleþtirilmesi, yalnız bu esaslara dayanmalı, arý dilcilerin apýrı iddialarına doðru gitmemelidir. Arý dilcilerin diðer Türk lehçelerinden kelime almaları da yanlýptır. Çünkü, Türk lehçeleri, “ana dili” konumunda bulunmaz. Türkçe‘den ayrıldıktan sonra, her biri ayrı bir geliþim yolunu izlemiþtir. Gerek fonetik, gerek leksikoloji açýsından birbirinden uzaklaþmıþlardır. Buna göre, bu lehçelerin kelimelerini dilimize sokarsak, “Ýstanbul Türkçesi”nin güzelliðini bozmu oluruz. Zaten bu lehçelerde var olan kelimeler dilimizde de bulundu için, onlara hiçbir ihtiyacımız da yoktur. Yalnız, Türk medeniyeti tarihi, eski Türk kurumlarının tarihi bir ölümsüzlüðe kavuþtururken, bunların adları da bilim terimleri olarak dilimize girecektir. Bunu “fosillerin dirilmesi” biçiminde görmemelidir. Çünkü, bu kelimeler þimdi sözcük olarak deðil, yalnız terim olarak dilimize gireceklerdir. Bu biçimde girmelerinde hiçbir sakınca da yoktur.

Arý dilcilerin, iþlemeyen ekleri iþlek hale sokarak ve tamlama yöntemleri icat ederek, bunlar aracýlýðýyla, yeni kelimeler yaratma istemeleri de yanlýptır. Çünkü, nasýl bir hayvanın veya bitkinin organizmasına dýbardan yeni bir organ eklememiz doðru deðil, yeniden iþlek bir edat yahut yine bir tamlama biçimi sokmamız da öylece doðru deðildir. Bundan dolayıdır ki, “günaydın” “tünaydın” gibi tamlamalar yeni Türkçe‘de yapamadıy gibi, iþlek olmayan edatla yapılmıþ olan deyimler de yapayamayılar.

Bununla beraber, arý dilcilerin bu apýrı devrimciliðini bir tarafa atýktan sonra da edebiyattı Osmanlı dilinden atýlacak kelimeleri pek çok olduunu görürüz. Bilimsel terimlerde de, hiçbir gereklilikleri olmadıy halde alınmıy nice kelimelere rastladık. Mesela,

copkunluğa “cupip” demek gerekli mi? Bağı adrsýna “sýda” demek hiç gerek var mı? Týp sözlüdü Kemiðe “azm” bağı “re’s”, dipe “sin”, sinire” asab” diyen bu sözlükte, dilimize girmesine hiç gereklilik bulunmayan nice arapça ve farsca kelimeler vardýr. “Adale” gibi, “hüceyre” gibi, “protoplazma” gibi Türkçe‘de karþýlýđý bulunmayan kelimelerin bağımyzýn üs yeri vardýr. Dilimize yeni terimler getiren bu gibi sözcüklere milli sözlüđümüz açýktýr. Fakat Türkçe’si bulunan ve hiçbir öz ile ondan ayrýlmayan eđ anlamlý kelimeleri artýk dilimizden atmalýyýz.